

ประโยค ป.ธ.๓
ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์
สอบวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

๑. อะไร เรียกว่า อักษร พยัญชนะ และนิคคหิต ฯ ในคำทั้ง ๓ นั้น คำไหน แปลว่าอย่างไร ฯ
๑. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี เรียกว่า **อักษร** อักษรที่เหลือจากสระนั้น ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น นิคคหิตเป็นที่สุด เรียกว่า **พยัญชนะ** พยัญชนะคือ อ เรียกว่า **นิคคหิต** ฯ
- ในคำทั้ง ๓ นั้น คำว่า **อักษร** แปลว่า ไม่รู้จักสั้นอย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็งอย่าง ๑ **พยัญชนะ** แปลว่า ทำเนื้อความให้ปรากฏ **นิคคหิต** แปลว่า กดสระ หรือกรณ์ คืออวัยวะที่ทำเสียง เวลาเมื่อจะว่าไม่ต้องอ้าปากเกินกว่าปกติ เหมือนที่ฆระ ฯ
๒. การลงอาคมในพยัญชนะสนธิและนิคคหิตสนธิ มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ
- อภัพโพทานาห์** เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๒. มีลักษณะต่างกันอย่างไร คือ การลงอาคมในพยัญชนะสนธิ ถ้ามีสระอยู่เบื้องหลัง ลงพยัญชนะอาคม ๘ ตัว คือ **ย ว ม ท น ต ร ห** ได้บ้าง ตัวอย่างเช่น **ย** อาคม **ยถา-อิห์** เป็น **ยถายิห์** **ว** อาคม **อุ-ทิกฺขติ** เป็น **วฺทิกฺขติ** เป็นต้น ในสัททนีติว่า ลง **ห** อาคมก็ได้ ตัวอย่างเช่น **สุ-อุชฺ** เป็น **สุหฺชฺ**
- ส่วนการลงอาคมนิคคหิตสนธิ เมื่อสระก็ดี พยัญชนะก็ดี อยู่เบื้องหลัง ลงนิคคหิตอาคมได้บ้าง ตัวอย่างเช่น **อว-สิโร** เป็น **อวฺสิโร** เป็นต้น ฯ
- อภัพโพทานาห์** เป็นสระสนธิ ตัดเป็น **อภัพโพ - อิทานิ - อิ**
- ระหว่าง **อภัพโพ - อิทานิ** ถ้าสระ ๒ ตัวมีรูปไม่เสมอกัน ลบสระเบื้องปลาย บ้างก็ได้ คือ ลบสระ **อิ** ที่ศัพท์ อิทานิ เสีย ต่อเป็น **อภัพโพทานิ** ฯ
- ระหว่าง **อภัพโพทานิ - อิ** สระทั้งสอง คือ สระหน้าและสระหลัง มีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหน้า คือ ลบ **อิ** ที่ **อภัพโพทานิ** แล้วที่ฆะสระหลังคือ **อิ** ที่ **อิ** ต่อเป็น **อภัพโพทานาห์** ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
- ก. คุณนามเช่นไร ชื่ออติวิเสส ฯ
- ข. **อุปาสิเก** มีวิธีทำตัวอย่างไร ฯ
- ค. **สฎฺฐิ** แปลว่าอะไร ฯ เป็นวจนะและลิงค์อะไร ฯ
- ฌ. **อมฺห** เป็นสัพพนามชนิดไหน เป็นได้กี่ลิงค์ ฯ
- ง. **อาวุโส** เป็นคำสำหรับเรียกใคร ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้ คือ

- ก. คุณนามที่แสดงลักษณะของนามนามว่าดีที่สุด หรือชั่วที่สุด เหมือนคำว่า ปณฺฑิตตโม เป็นบัณฑิตที่สุด ปาปตโม เป็นบาปที่สุด ชื่อ**อติวิเสส** ฯ
- ข. **อุปาสิเก** มีวิธีทำตัวอย่างนี้ คือ อุปาสิเก ศัพท์เดิมเป็น อุปาสิกา ลง สิ อาลปนวิภตติ แปลง อา กับ สิ เป็น เอ สำเร็จรูปเป็น อุปาสิเก ฯ
- ค. **สฏฺฐิ** แปลว่า หกสิบ ฯ เป็นเอกวจนะและอิตถิลิงค์อย่างเดียว ฯ
- ฌ. **อมท** ศัพท์ เป็นสัพพนามชนิด ปุริสสัพพนาม ฯ เป็นได้ ๒ ลิงค์ คือ ปุงลิงค์และอิตถิลิงค์
- ง. **อาวุโส** เป็นคำสำหรับบรรพชิตที่มีพรรษามากกว่าเรียกบรรพชิตที่มีพรรษาน้อยกว่า และสำหรับบรรพชิตเรียกคฤหัสถ์ ฯ

๔. ธาตุคืออะไร ฯ ท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ฯ อะไรบ้าง ฯ **สมิขมตุ, ปจฺจสฺสโต** ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ

๕. **ธาตุ** คือ กิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก ให้เครื่องปรุงเหล่านี้ คือ วิภตติ กาล บท วจนะ บุรุษ วาจก และปัจจัย เข้าประกอบ แปลว่า ความทรงไว้ คือ ทรงไว้ซึ่งเนื้อความของตนไม่เปลี่ยนแปลง ฯ

ท่านรวบรวมจัดไว้เป็น ๘ หมวด คือ

๑. หมวด ภู ธาตุ	๒. หมวด รุช ธาตุ	๓. หมวด ทิว ธาตุ	๔. หมวด สุ ธาตุ
๕. หมวด กี ธาตุ	๖. หมวด คห ธาตุ	๗. หมวด ตน ธาตุ	๘. หมวด จุร ธาตุ

สมิขมตุ ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ ส บทหน้า อิธ ในความสำเร็จ ย ปัจจัย ตุ ปัญจมี วิภตติ แปลง ฐ ที่สุดธาตุ กับ ย ปัจจัย เป็น ชม ฯ

ปจฺจสฺสโต ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ ปฏฺฐิ บทหน้า อ บทหน้า สุ ธาตุ ในความพึง ลง อ ปัจจัย ส อากม และ อุ อชฺชตตนิวิภตติ แปลง ฐิ เป็น จจ ช้อน ส เอา อุ ที่ สุ เป็น โอ ฯ

๕. กิตกัณฺฐ เป็นชื่อของอะไร ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ **อุปฺปาโท, ภิกฺขจาจาร์** (จาน) ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูป สาธนะ และปัจจัยอะไร จงตั้งวิเคราะห์ที่มาดู ฯ

๕. กิตกัณฺฐเป็นชื่อของศัพท์ที่ท่านประกอบด้วยปัจจัยหมู่หนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมาย เนื้อความของนามศัพท์ และกิริยาศัพท์ต่างๆ กัน แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ เป็นนามศัพท์อย่างหนึ่ง เป็นกิริยาศัพท์อย่างหนึ่ง หรือเป็นนามศัพท์ คือนามกิตกัณฺฐอย่างหนึ่ง เป็นกิริยาศัพท์ คือ กิริยากิตกัณฺฐ อย่างหนึ่ง

อุปฺปาโท เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ณ ปัจจัย

ตั้งวิเคราะห์ว่า อุปฺปชฺชเตติ อุปฺปาโท

หรือ อุปุปชนํ อุปปาโท หรือ อุปุปชิตพพนติ อุปปาโท ฯ

ภิกขาจารย์ (จານ) เป็นกัตตुरुป อธิกรณสาธนะ ลง ณ ปัจจัย

ตั้งวิเคราะห์ว่า ภิกขาย จรณติ เอตถาติ ภิกขาจารย์ (จาน) ฯ

๖. อะไรชื่อว่าทิกุสมาส ฯ ทิกุสมาส กับ วิเสสนบุพพท กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ

อกุสลเจตนา เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๖. กัมมธารยสมาส มีสังขยาอยู่ข้างหน้า ชื่อว่า **ทิกุสมาส** ฯ

ต่างกันอย่างนี้ คือ ทิกุสมาส คือ กัมมธารยสมาส ชนิดที่มีปกติสังขยาที่เป็นคุณนามอยู่
ข้างหน้า ตัวประธานอยู่ข้างหลัง อย่างนี้ ตโย โลกา = ติโลกํ โลก ๓

จตสโส ทิสา = จตฺตทิสา ทิศ ๔ เป็นต้น ฯ

ส่วนวิเสสนบุพพท กัมมธารยสมาส มีบทวิเสสนะอยู่ข้างหน้า บทประธานอยู่ข้างหลัง
อย่างนี้ มหนโต ปุริโส = มหาปุริโส บุรุษใหญ่ นิลํ อุปปลํ = นิลูปปลํ ดอกอุบลเขียว เป็นต้น
แม้มีปุณนสังขยาอยู่หน้าอย่าง ปจโม ปุริโส = ปจมปุริโส บุรุษที่ ๑ ก็จัดเป็นวิเสสนบุพพท
กัมมธารยสมาส ฯ

อกุสลเจตนา เป็นวิเสสนบุพพท กัมมธารยสมาส มี น บุพพท กัมมธารยสมาส เป็น
ภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

น บุพ. กัม. วิ.   น กุสลา อกุสลา (เจตนา)

วิ. บุพ. กัม. วิ.   อกุสลา เจตนา อกุสลเจตนา

หรือ วิ.   อกุสลา จ สา เจตนา จาติ อกุสลเจตนา ฯ

๗. ปุณนัตถิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ **เตปิฏโก** (เถโร), **ปณจธา**, **ภาคินี** (อิตถิ)

ลงปัจจัยอะไร ฯ ในัตถิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ในปุณนัตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตย ถ จ ม อี ฯ

เตปิฏโก (เถโร) ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตถิต

ตั้งวิเคราะห์ว่า ตปิฏกฺ์ ธาเรตติ เตปิฏโก (เถโร) ฯ

ปณจธา ลง ธา ปัจจัย ในวิภาคัตถิต

ตั้งวิเคราะห์ว่า ปณจหิ วิภาเคหิ ปณจธา ฯ

ภาคินี (อิตถิ) ลง อี ปัจจัย ในตทสสัตถิตถิต

ตั้งวิเคราะห์ว่า ภาคโค อสสา อตถิติ ภาคินี (อิตถิ) ฯ

—❖❖❖—
ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง